

הרה"ק הגאון מו"ה צבי אלימלך זצ"ל מדינוב

א.

הגאון הקדוש מוה"ר צבי אלימלך שפירא ז"ל אבד"ק ריביטיטש, סטריוב, דינוב, מונקאטש, ולרנלי המחלוקת שמשך עליו שם במונקאטש, מפני שאסר עליהם את האוחות המפוטמים, נאלץ לצאת משם וחזר לק' דינוב, בעהמ"ס בני יששכר, דרך סקודיץ, אנרא דכלה, מגיד תעלומה ועוד הרבה ספרים, ה"י חברו של הגאון המפורסם מו"ה יעקב צבי זצ"ל בע"ס, מלא הרועים, שלמדו יחד בגולה ובנסתר [ע' הסכמת מהרצ"א על ס' מלא הרועים מ"ש בזה].

כמו בתקופות הקודמות נמצאו גאוני ההלכה, שהיו אח"כ לאדומורים נושאי דגל החסידות, כן גם בתקופה זו הרביעית היו, א) הגאון העצום בהלכה מוהר"ם מייסלבוים זצ"ל בע"ס שו"ת השיב משה וס' ישמח משה עה"ת האבד"ק אוהעל, ב) חתנו הגאון החריף מוהר"א בע"ס ארי דבי עילאה, וס' ארי שבחבורה האבד"ק ווישניצא זצ"ל. ג) הגאון העצום מוה"ר אברהם רוד זצ"ל האבד"ק בטשטש, בע"ס דעת קדושים על שחיתות וטרפות, ואשל אברהם. ד) הגאון הרבי ר' הירש אלימלך זצ"ל מדינוב. ה) הגאון בע"ס שרת דברי חיים, וס' דברי חיים על הל' מקואות והל' ניטין האבד"ק צאנו זצ"ל. שהיו אח"כ לנושאי דגל החסידות אשר רבבות אלפי ישראל הסתופפו בצלם, והיו למועלי ישועות בישראל, אשר כל אחד ואחד קובע ברכה בפני עצמו, לספר לדור אחרון תקפם ונבורתם ושרשת גדולתם בתורה ועבודה כאשר יבא להלן איה"ש.

הרבי ר' הירש אלימלך שפירא זצ"ל מדינוב, מלכד גאותו בהלכה ואגדה וסתרי תורה, עוד הניף בעים רוחו את שבט הסופר אשר בידו, ללחום מלחמת עט עם המשכילים שנתרבו בימיו במדינת גאליציא, שבראשם עמדו רנ"ק בזאלקוב, שירי בטארנופול, והתאמצו להפיץ את ההשכלה במדינה זו, והתחפשו בעור כבשה חמימה, לאמור שכל כוונתם רק לחבר את התורה והחכמה, ההשכלה והאמונה, ואמנם בקרבם שמו ארבם להפיל את חומת האמונה והדת, כאשר מחשבתם היתה גיכרת מתוך מעשיהם, שבאזרחות חייהם הרתיים הלכו אחרי הראציאנאליסטים, שכל דבר שאין השכל מחייב לעשותו אינו אמת, ועי"ז קצו בניסיעות ויסעפו במערצה את כל המצוות המעשיות שאינן מתאימות לפי שכלם, והשכלה כזו בקשו להפיצה בקרב ישראל.

הצדיקים ראשי אלפי ישראל ז"ל, ידעו את הסכנה הכרוכה בהשכלה זו להדת ויהדות, אם כל איש ואיש יהי' שופט הדת, ואיש איש ישפוט על פי דעו ושכלו את המצוות איזו לקרב ואיזו לרחק, ובכ"ן עמדו כצופים נאמנים, והזהירו את העם לכל ילכו אחרי מאורות מתעים האלה, וראה למעלה במערכות הרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב ז"ל. המשכילים הלשינו ואכלו קודצא בי מלכא על הצדיקים ועל החסידים שהמה, "חשוכים", "מורדי אור", ועשו במחשך מעשיהם אצל הממשלה להעביר את ממשלת הצדיקים מן הארץ, אבל לא עלתה בידם, הצדיקים נאלצו

הרבה פעמים לעמוד במשפט לפני שופטי הארץ, ובכל פעם הוכיחו את צדקתם, והשופטים הכירו את תום דרכם ואמונתם, ולא שמו עוד לב לדברי קלל ובלע של המשכילים החפשים, ואז החלו המשכילים להביא דבתם דעה על הצדיקים ועל החסידים לפני העם, באמצעות מגילות וחוברות, בלעג השאננים והבזו לגאונים.

הצדיקים והחסידים לא שמו לב לפתקי-אילים ה"ו, ועמדו על המשמר להזהיר את שומעי לקחם להתרחק מן המשכילים וההשכלה, כי כל באי לא ישובון כו'. והרה"ק הרבי ר' הירש אלימלך זצ"ל מרגלא בפומי' תמיד, שהאדם מישראל צריך להוציא עצמו מהמושכלות ולהעמיד עצמו על יסוד האמונה בכל מ"ש בתורה, והראי' שחז"ל חקרו ודרשו הרבה פעמים מנין דבר זה מן התורה, מנא לן הא? גם על דברים מבוארים מצד השכל מפני שהעיקר להאמין רק ע"פ התורה ולהוציא עצמו מן המושכלות... (סדר הדורות החדש) א).

הדברים הללו ערוכים לעומת המשכילים הראציאנליסטים הנ"ל שלשטתם כל אדם צריך לעשות רק הישר בעיני שכלו... ע"כ הזהיר הרה"ק מוהררצ"א ז"ל ואמר, כי אין לו להאדם לילך אחרי המושכליות ושכלו, אם הם נגד מצות התורה, כי רק אז ידע האדם מישראל כי שכלו הוא שכל הישר, אם הוא מתאים עם דעת תורה, שהיא מנובלות החכמה העליונה, ואשר ע"כ חתרו חז"ל הרבה פעמים למצוא רמז בתורה גם להני מילי דאמרי אינשי, ואמרו (ב"ק צ"א) מנא הא מלתא דאמרי אינשי כו', שאם יתאימו עם דעת התורה הקדושה אז הם כניס ואמתיים, וכן גבי דברי חכמה ומדע בקשו חז"ל רמז בקרא ואמרו: מנין לערוגה שהיא כו' (שבת פ"ד ע"ב). אם כי הדברים ירועים מחכמת הבאטאניק בקשו רמז בקרא, להראות שצריך האדם להוציא א"ע מן המושכליות ולעמוד עצמו על יסוד התורה, כי אז ילך לבטח דרכו, אם שכלו מתאים עם דעת התורה.

ב.

אחד הי' הרה"ק מוהררצ"א ז"ל בדורו, בין גאוני וצדיקי הדור ההוא, שיצא בגבור מזוין בקטת סופר אשר במתניו ללחום מלחמת הדת עם המשכילים בכלי זין שלהם, בעטו עם סופר שבידו, ערך וחיבר ספרו „מעין גנים" אשר צרפו עם ספר „אור חיים" להנהיג מרה"ק יוסף יעבץ ז"ל מגולי ספרד, שנתחבר ג"כ לתכלית כזה, להרוס את הדעות הכוזבות של הכתפליספים בזמנו, והרה"ק מוהררצ"א ז"ל אסף עוד תומר מפוצץ מספרי מהר"ל מפראג והגאון ר' יעקב עמרין זל"ה

א) שם מביא כשמו שאמר: והראי' דאסרו חז"ל מני"ל דאמתא כריבוע אמתא ותרי חומשא כאלכסונה מיס של שלמה שנאמר כו' והוא דבר מבואר ולטה לנו לעמוד מהטקרא כו' ובמס' סוכה ח'. וקירובין ג'ו, ע"ו. וב"ב ק"א: לא מצינו רבר זה עיי"ש וע"כ אחשוב שלא דקדק בע"ס סדר הדורות החדש כשמעוהו וע"כ לא הכאתי' כשם הרה"ק זצ"ל: אמר ישראל בן הגאון המ"כר. כינה הרה"ק כטח על הנמ' עירובין י"ד. כל שיש בהקישו ג' מפחים יש בו רחב ספח מנה"ס א"ר יוחנן אמר קרא ויעש את הים כו' ע"ש.

הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב ז"ל רפמ

הוסיף מדינאי, לבטל את דעות המשכילים שבזמנו ששבו אל קיאם שהקיאו המתפלספים במאות שעברו, ולהודיע טעותם ברבים.

חז"ל אמרו (קהלת רבה פ"ט אות כ"ג), וחכמת המסכן בזוי, אריזו וכי חכמתו של רע"ק שהי' מסכן בזוי היתה, אלא זה שממסכן דבריו, כגון זקן שהוא יושב ודורש לא תכיר פנים - והוא מכיר, לא תקח שוחד - והוא לוקח, לא תלוה ברבית - והוא מלוה.

הדברים האלה מתאימים על משכילי הדור ההוא, עליהם נאמר וחכמת המסכן בזוי, שהיו ממסכנים את דבריהם, הם דרשו כי החכמה והתורה, ההשכלה והאמונה יכולות ללכת שלובי זרוע ולדור במדור אחד, והראי' מהרמב"ם ז"ל שהי' חכם בכל חכמה ומדע וגם קדוש ה' וצדיק כביר... והם בעצמם כאשר אך טעמו מעט מפרי ההשכלה, היו לכופרים בעיקר ועבריינים גמורים; כאשר יאמר הגה"ק מוהררצ"א בס' מעין גנים פרק העשירי: ,והנה הרשעים שבזמנינו אשר בהפקיאר נחא להו תולין א"ע באילן גדול באומרם הרי הרמב"ם למד חכמת רפואה כי היא מלאכה נקי' - והולכים ללמוד חכמת רפואה ומגלחים פאת ראשם וגם את הזקן יספו ולובשים מלבושי נכרים ופורקים עול התורה והמצות מעל צואריהם ומחללים שבתות בפרהסיא ומתירים לעצמם הכל, באומרם כי כל זה עושים בעבור מחיית פרנסתם, תיפח רוחם וכי הותר לאדם לעבור על דבר קל מד"ת ומד"ס בשביל פרנסה... הלא מימות עולם כמה וכמה גדולים עסקו במלאכת הרפואה ואעפ"כ לא סרו ימין ושמאל מדרכי התורה ונחלו עוה"ז ועוה"ב...".

ובכן בחנם שפכו המשכילים כל חמתם על הצדיקים ועל החסידים ויכנו אותם בשם „מורדי אור ההשכלה והדעת“, יען אשר הזהירו את העם להתרחק מהם ומהשכלתם, כי אשמים הם המשכילים בעצמם והקולר תלוי על צואריהם המה, כי המה עשו את ההשכלה לסמל של בלהות, כי כל טועמי' נעשים כופרים ועבריינים, אשר החריד את לב האומה הישראלית וראשי הדור מגשת אלי', בראותם את המשכילים ומעשיהם המקולקלים, פרי ההשכלה והדעת.

ועל טענת המתפלספים איך אפשר לבוא להשאר הנפש ע"י מצות מעשית בדברים גשמיים, וע"י לימוד בהלכות שוד ובור, האריך הרה"ק (במעין גנים פרק שני) לבאר כי המעשים, ופעולות המצות וכן ההלכות שבש"ס, המה התגלות רצונו ית"ש, וכשאנחנו עושים הפעולות או לומדים ההלכות אנו משיגים בשכלנו את הרצון הנעלה ונשאר שכלנו רבוק ברצון אשר הוא מחי' כל הנאצלים והנבראים כו'. - כבר האריך בזה „הרב“, „התניא“ מלאדי זצ"ל, כי ההלכה היא התגלות הרצון בחי' כתר וע"כ מחזיקים המקובלים את העיון בעמק הלכה לאסוקי שמענתא אליבא דהלכתא לבא לכלל מעשה, במעלה העליונה יותר מהעיון בענינים אציליים, והרה"ק מוהררצ"א מטיק שם, בהוכחה מדברי חז"ל, שעסף התורה לכיון

(ב) הרה"ק החזיק בהכלל שאחז"ל כל חאומר דבר חכמה אפי' באוה"ע נקרא חכם ושמעתי מוקני חסידיו שאמרו בשמו שהי' אומר על הפמיוארלונים המנידים תזון הרוחות לימים יבואו, בזה"ל: די שקגיסליך ווייסען סצר החכמה סה שיהי', אבל מה יעשו אם הם פונאים על עצירת נשמים וכא איש מישראל וספך לבו כסיים נוכח ה' באמירת תהלים שירדו נשמים ותפלתו נשמעת וכן כל כיו"ב...

דור דעה

הלכה לאמיתה של תורה, הוא גדול ונכבד: יחזר מגלוי אלי, דהנה במס' גיטין ד"ו ע"ב אמרו, הלכה כר' אביתר אר"י מאן לימא לן דר"א בר סמכא הוא, א"ל אב"י כו' דהא אסקים מרא על ידי כו' ואשכחי ר' אביתר לאל"י וא"ל וכו', הנה תראה שהוכיח אב"י דר' אביתר בר סמכא על שכונן הדבר לאמיתה של תורה, ולא הוכיח דבר סמכא הוא מדהר"ל גלוי אלי...".^ג

וגם בס"פ ששי מביא מעין זה, וז"ל: "להיות התורה והמצות הן הם רצונו ית"ש והרבק בהם מתרבק ברצון והרצון הוא למעלה מן החכמה ואין טעם ברצון...".

ג.

הגה"ק מוהררצ"א זצ"ל הי' תלמיד הרה"ק הרבי ר' מנחם סענדלי מרומנוב זצ"ל והרה"ק החוזה מלובלין זצ"ל, ואחריהם הסתופף בצ"ל כ"ק הרה"ק מוהרר"נ זצ"ל מראפשיץ.

להיותו גאון בהלכה, ע"כ לא הי' יכול להיות תמים דעים לגמרי עם הצדיקים והחסידים, כידוע שבעת אשר הרה"ק מוהרר נ זצ"ל מראפשיץ רדף באף את הרה"ק מוהרש"ל ז"ל מלינסטנא, על אשר נטו לצד הגה"ק מוהרש"ב מפשיסחא ז"ל, עמד הרה"ק מוהררצ"א ז"ל לימין הרש"ל כאשר כבר הבאתי דבר זה למעלה במערכת הרה"ק מוהרר"נ מראפשיץ זצ"ל.

בהיותו מסתופף בצ"א דכהימנותא בראפשיץ ובשעה שהחבריא חבורתא קדישתא עסקו בחסידות, הוא הי' עוסק בעיון ומשא ומתן של הלכה, הי' הרה"ק ר' יעקלי מעליצטער זצ"ל (בהרה"ק מוהרר"נ מראפשיץ) מוכיחו על מה שהוא פורש מחבריו הצדיקים... ענה ואמר לו, עשה לך קשר בחגורתא למען תזכור מה שהנני אומר לך היום, כי ע"י העיון בההלכה אניע איה"ש למחוז חפצי במקום יותר מאשר תבוא אתה וחבדיך...

וסיפר לי אאמו"ר הרב ר' גרשון ז"ל, שפ"א בהיות הרה"ק הרבי ר' הירש אלימלך ברומנוב על היאצ"ט של הרבי ר' מענדלי זצ"ל, והי' מסב במסיבת הצדיקים אצל הרבי ר' הירש ז"ל בסעות ההילולא, ובשעה שהעמידו החסידים יין כנהוג הי' קודא הנבאי, פלוני יפמיד לוג יין, והעמיד צלוחית שלא הי' בו לוג שלם, נטל הרה"ק מוהררצ"א ז"ל את הצלוחית והביס וראה שאין במדתו לוג שלם, התפלל ואמר הי'תכן לומר כאן דבר שאינו אמת, שמע הרה"ק מוהררצ"ה הכהן ד"ל ושתק.

איך הסעודה, לעת תפלת מנחה, התמהמה הררצ"ה הכהן ז"ל ובא לבית מדרשו לתפלת מנחה בשעה שלפי דעת הררצ"א ז"ל הי' כבר מאוחר, וביקר

ג) שאלני ת"א על מ"ש בחירושי הלכות מהנאון ר' אברהם כרודא ז"ל, שכרבע שעה לפני פותו חירש חילוקא רבנן בסוגיא דהפדיר, איך איש גדול כו"כ לא עסק לפני פטירתו ביחודים ושמות הקרושים רק בהלכה בפ' הפדיר? והראיתי לו הרבדים הנ"ל שההלכה היא גלוי רצון הוא למעלה מנלוי אלי ז"ל, ונתן דעתו והבין.

הרבי ר' צבי אלימלך מדייטוב ז"ל רצא

שנית את הררציה הכהן על זה שמאחר זמן תפלת מנחה והררציה ז"ל שמע ושחק.

גם בהוספותיו לס', סור מרע ועשה טוב" מהגה"ק מוהרצ"ה ז"ל מזידיטשוב כתב תוכחת מגולה אל הצדיקים והחסידים, על אשר נתפלנו למסלגותיהם, ואין שלום ואחדות ביניהם.

בעת אשר בא הרה"ק מוהר"י מרוזין זצ"ל למדינת גאליצא נסע גם הרה"ק מוהרצ"ה ז"ל לסאדינורא לקבל פניו, כאשר שב לביתו אמר, הנה הרה"ק מוהר"י בור לו דרך מסוכן כמו לילך על צד החר של ה"חלף", ולחסיד גאליצא שאינם מורגלים בחסידות כירב, בודאי נח הי' להם לוא לא ידעו מזה הדרך.

וכן במה שהרבה לכתוב ספרים, גם במקצוע זה לא הי' שיה בדעה עם צדיקי דורו, שמנעו עצמם מעשות ספרים הרבה ורבים מהם שלא כתבו מאומה. ואולם עם הגה"ק מריה אברהם דוד אבדיק בטשוסט זצ"ל, הי' מליף מכתבים והיתה ביניהם אהבה עזה, אהבת ההשתוות, גם הגה"ק מבסשוסט הי' אושר: אל תקרי הליכות אלא הלכות, הכוונה שהנה החסידים אומרים שכל, רבי" יש לו דרך אחר, ועי"כ נתרבו ההליכות, כי זה הולך בדרך זה, וזה הולך בדרך זה, על זה הנהירו חז"ל ואמרו אל תקרי הליכות אלא הלכות, וכל ישראל יצאו ע"פ ההלכות שבשריע ויהי' שלום ואחדות בישראל.

כאמור למעלה - במבוא - שבתקופה זו הרביעית לא נתחדש בחסידות דברים מקוריים, וגם הגה"ק מוהרצ"ה ז"ל הי' מוכרח לצמצם א"ע ולדרוש לפני קהל חסידים שמעיל לקחו דברי אגדה ומוסר בנויים על יסודי הקדמות עתיקות לקוחים מספרי החסידות היראה שמלפניו, ובמלין טבין לשעשועין דאורייתא המושכים את הלב, שכבר לא היו הבאים לפניו ראויים לקבל דברים רמים ונשגבים אשר בתורת הנפש יסודם נוחם נוטה למעלה לעולמות העליונים כמו בתקופות הראשונות, ואולם בגלל הדבר זה, נתפשטו חיבוריו בעולם, וביותר ספרו, בני יששכר" מפני שהם שוים לכל נפש.

והי' אהב ישראל אשר אין כמוהו עד שהי' חותם עצמו על האגרות שכתב, האוהב הנאמן לכל ישראל דורש טוב לעמרי, וסיפר לי אחד מאנשי שלומי הנהגתו עם אנ"ש באהבה וריעות ממש כאחים וכמה פעמים הי' מחבק ומנשק את איש שלומו אשר ירע בו כי הוא ירא ה'... (סה"ד).

שח לי זקן א', פ"א בא לפניו אחד מאנ"ש שאהבו מאוד והתנצל לפניו, שיש לו בת שהגיעה לפירקה וביתו ריקם... אל הרה"ק שמע לעצתי, הנני גותן לך מכתב תעודה אל אנ"ש, מכתב כתוב הדור לכל חסיד, ואתה תחלת דנליך אליהם, ובל"ס יקבלו פניך בספ"י והענק יעניקו לך בכבוד גדול שתוכל להשיא את בתך לבעל תורה כנפשך, החסיד שמע לעצת רבו ונסע.

לתקופת השנה שב לביתו בידים ריקנות, ויבא אל הרה"ק והשיב לו את כתב תעודתו, ויספר לו כי היתה יגיעתו לריק ולבטלה, הרה"ק בשומעו

דור דעה

רצב

כי דבריו לא עשו שום רושם על לב אנ"ש, והשיבו פני א' מאנ"ש ריקם, אמר לו: בודאי אינני תקיף וחזק יותר מירמי' הנביא שקיל"ל לאנשי ענתות שאפי' בשעה שעושים צדקה הכשילים בעניים שאינם מהוגנים (ב"ק ט"ז ע"ב), ובכן לא יכולתי לזכותם שיעשו צדקה בעני הגזון... וע"כ נשאלו דברי מעל ולא עשו פרי. אמרו עליו שהיו לו שני מוחות, שגם בשעה שהי' מדבר עם בני אדם על אודות בקשותיהם ועסקיהם, הי' אוחו בעט וכותב ח"ת בפנקס אשר לפניו, פ"א באה לפניו אשה אחת בבקשתה והרה"ק שמע לדבריו וכותב ח"ת בפנקסו, והשיב לה חור"ד ועצתו, ובידו כותב ח"ת, כשהלכה מלפניו אמרה בשוק אל חברותי', ה"רבי" הלוה הוא רבי" טוב שכל מה שאומרים לו ומבקשים ממנו, הוא כותב לזכרון בפנקסו.

על אודות פטירתו ראה מ"ש למעלה במערכת הרה"ק מוהר"ן מראפשיץ ז"ל פ"ג, ונפטר בשם טוב בשמונה עשר יום לחודש טבת שנת תר"א לפ"ק בעיר דינוב ושם מ"כ, זי"ע ועכ"י.

